

dit, *Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret*: non enim poterat germen, aut herba actu, et in se fieri, antequam esset: ut ergo denotetur, in illa die solum in potentia esse factum germen, additur, *antequam oriretur*. Quæ fuit expositio Augustini, lib. 5 Gen. ad litter., cap. 4, et lib. 6, a principio, et Gregorii, dicto lib. 32 Moral., cap. 10.

13. *Judicium de illa expositione.* — Hæc expositio sano modo intellecta veram continet doctrinam, quia omnia mixta sunt in elementis in potentia saltem ut in causa materiali, quomodo dixit Gregorius *quod creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit*, quamvis non omnia sint prius facta in semine tanquam in proxima efficiente causa, ut circa opera tertii, quinti, et sexti diei explicabo. Et ex hac parte dicta expositio satisfacere posset argumento, quia ex verbis sic expositis nullo modo opinio Cajetani, aut Cani confirmatur. Imo etiam non videtur posse cum doctrina Augustini consistere, quia ipse in aliis locis supra citatis docet, omnia opera sex dierum simul in uno die successiōnē non habente fuisse facta: ergo etiam mixta facta tertio, quinto et sexto die, prout in illis facta narrantur, facta sunt primo die, et simul: at vero non narrantur facta in illis diebus in potentia, ut per se notum est: ergo non consonat illa expositio cum priori doctrina Augustini, et ideo dixi supra, videri Augustinum varie de mixtorum creatione fuisse locutum. Tandem addo illam expositionem non esse litteralem, nam revera in illis verbis capituli secundi recapitulat Moyses omnia quæ narraverat in primo capite, ut patet ex illis verbis, *istæ sunt generationes cœli et terræ*; nam pronomen *istæ* omnes productiones prius narratas designat, ut clarius explicaret, sub celo et terra comprehendere cætera addidit, *Et omne virgultum agri*, sub uno specifico opera alia insinuans.

14. *Non placet quid ex de Thoma allatum est in n. 12 de productione virgulorum in potentia.* — Non ergo illud addidit propter solum esse in potentia, tum quia hoc modo superflue adderetur: tum etiam quia non proprie dicitur fieri, aut creari in sua specie, quando solum in potentia fit. Neque subjuncta verba, *antequam oriretur in terra*, vel *priusquam germinaret*, idem significant, quod prius quam in se, et actu fierent, aut existerent, sed prius quam ordinario, et connaturali modo a terra, et ex terra fierent. Nam herba quæ primitus

facta est, non ex praecedenti semine, vel dispositione terræ, et actione cœli orta est, qui est proprius modus naturalis germinandi, aut oriendi ex terra, sed facta est immediate a Deo ut auctore naturæ, sicut primus etiam homo factus est sine semine. Qui modus productionis est quasi medius inter rigorosam creationem et generationem, et ideo nunc creatio, nunc generatio dicitur. Ad explicandum ergo, in illo die fuisse germen et herbam factam isto modo singulari, et primordiali, et non per propriam generationem, verba illa addita sunt. Quod evidenter alia statim subjecta declarant: *Non enim pluraliter Dominus Deus super terram, et homo non erat qui operaretur terram*: nam quia per has causas solet terra ordinario modo herbam proferre, et illæ causæ nondum tunc præcesserant, ideo per illam causarum naturalium carentiam optime declaratum est, modum illum germinandi ex pecuniarum naturalibus causis fuisse.

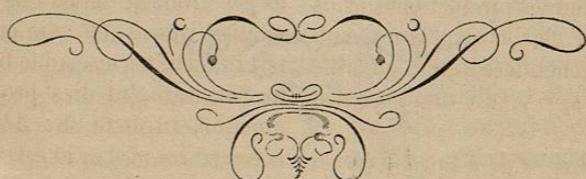
15. *Secundo et communis expositio prædicti loci Geneseos 2.* — Secunda ergo et communis expositio est, in illa recapitulatione capituli secundi particulam, *in die, qua creavit Deus*, non designare unum certum diem, sed indefinite sumi pro quoque die, in quo aliquod ex illis operibus factum sit: sive ille dies fuerit idem, sive diversus, sive unus, sive plures. Frequens enim est in Scriptura sacra, ut singulare pro plurali ponatur, et in modo loquendi satis usitatissima res diversis temporibus factæ brevitatis causa solent sub una singulari voce temporali comprehendi: ut si quis dicat, die nativitatis Christi, Virginis, aut Joannis Baptiste fit hoc vel illud, non significat, in uno, et eodem die id fieri, sed subintelligitur virtuallis repetitio, in die natalis Christi, in die nativitatis Virginis, etc. Sic ergo subintelligi potest in dictis verbis. Adde tamen, usitatum esse in Scriptura, ut dies pro indefinito tempore ponatur, ut Joan. 8: *Abraham exultavit, ut videret diem meum*, id est, tempus mei adventus. Et Isa. 49, et 2 Cor. 6: *Tempore accepto eraudie te et in die salutis audi te. Ecce nunc tempus acceptabile*, ecce nunc dies salutis, Deuter. 32: *Justa est dies perditionis, et adesse festinant tempora*. Ita ergo accipi debet, vel potest in citato loco, ut Beda, et alii voluerunt.

16. *Objectio ejusque dissolutio.* — Altera solutione. — Neque obstabit, si quis obiectat, inconveniens esse, in voce illa *dies* aequivocationem, aut metaphoram admittere, presertim in tam brevi contextu. Nam respondemus nullam esse

metaphoram, nec aequivocationem propriam, sed variū usum vocis intra propriam significationem ejus, qui usitatissimus est; nam *dies* de se non est vox singularis ad unum diem tantum significandum determinata: sed est vox communis et indifferens, quæ aliter sumitur, quando cum aliqua determinatione ponitur, ut dies unus, dies primus, secundus, aut septimus: aliter vero quando absolute et indefinite ponitur, et tunc ex circumstantiis, et materia sermonis potest nunc ad singularem diem, nunc ad indefinitum tempus, vel diem, vel etiam ad plures dies cum aliqua accommodata partitione significandos determinari. Et ita in toto cap. 1 et 2 Genesis; ubi sumitur pro singulari die, cum aliqua determinatione ponitur indefinite quocumque diem, et plures significat, ut cum dicitur in cap. 1: *Appellavit, que lucem diem, et infra: Fiant luminaria, et dividant diem, ac noctem*, et iterum: *Posuit Deus luminare majus, ut præcesset diei*, etc. In quibus omnibus locis pro quoque die indifferenter vox illa sumitur, quia proprietas ibi indicata in omnibus invenitur. Sic ergo in capite secundo prius est sermo de singulari die cum additione septimi diei. Postea vero cum generatim fit sermo de operibus illorum die-

rum, indefinitely dicitur: *In die quo fecit Dominus, etc.*, ut indicetur sermonem esse indefinitum de tempore illo, in quo factus, et formatus est mundus, vel de quocumque illorum dierum, in quibus Deus operatus est ante septimum diem. Nec mirum est, quod Moyses, cum summatis opera recapitulet, dies etiam, in quibus facta sunt, uno etiam die nomine comprehendant. Addo tandem duplice aliam significationem nomine diei in dicto capite primo Genesis indicari, scilicet, artificialis, qui ab ortu Solis usque ad ejus occasum durat, et naturalis, qui integra revolutione Solis conficitur. Prior enim significatio indicatur in illis verbis: *Appellavitque lucem diem, et ibi, Ut dividant diem, ac noctem, et ibi, Luminare majus, ut præcesset diei*. Altera vero ibi, *Factumque est vespero, et mane dies unus*. Nam quia tempus lucis et praesentiae Solis est pars præcipua integræ diei naturalis, ideo integer cursus Solis a præcipua parte dies appellatus est, vel certe quia Sol ubicumque adest, diem facit, et nox quasi per accidens ex absentia ejus sequitur. Et utraque significatio propria est, licet ex circumstantia litteræ sit determinanda: sic ergo de usu ejusdem vocis in aliis significationibus censendum est.

FINIS LIBRI PRIMI DE UNIVERSI CREATIONE.



ELENCHUS CAPITUM LIBRI SECUNDI

DE SINGULORUM SEX DIERUM OPERIBUS, ET SEPTIMI DIEI REQUIE.

CAP. I. An lux primo die creata spiri-
tualis, vel sensibilis fuerit.

CAP. II. Quæ fuerit sensibilis lux primo
die creata.

CAP. III. Duo dubia de loco et tempore,
in quibus lux incepit, expediuntur.

CAP. IV. Quæ fuerit aquarum divisio
secundo die facta.

CAP. V. Quodnam corpus fuerit firma-
mentum secundo die factum, et quo-
modo ad dividendas aquas ab aquis
firmatum seu positum sit.

CAP. VI. Quomodo tertio die aquæ in
locum unum congregatæ fuerint, et
apparuerit terra.

CAP. VII. Quomodo herba virens, et cæ-
tera vegetabilia hoc die fuerint pro-
ducta.

CAP. VIII. Quomodo sol, et luna cæte-
rique planetæ, et stellæ quarto die
productæ fuerint.

CAP. IX. Quomodo per solos motus pro-
prios cœlorum sufficienter explicentur
omnia quæ hoc die facta narrantur.

CAP. X. De brutorum creatione, quinto
et sexto die facta.

CAP. XI. Quomodo Deus opus suum
die septimo compleverit, et ab illo
cessaverit, eumdemque diem benedixe-
rit.

LIBER SECUNDUS.

DE OPERIBUS

SINGULORUM SEX DIERUM, ET SEPTIMI DIEI REQUIE.

1. Notatio prima de duplice genere corporum, simplicium scilicet et mixtorum et quo ordine de eis agendum. — Duo imprimis notanda sunt. Primum est inter corpora universi quedam esse simplicia, et alia mixta. Priora sunt cœli et elementa, ex quibus, ut Philosophi censent, universum primario et quasi essentialiter componitur, quia primarius ordo universi secundum hæc corpora attenditur, et quia in illis corporibus prius factum est universum actu et in se, et per propriam creationem. Mixta vero ex elementis constant, et in simplicibus corporibus virtute continentur, et juxta participationem illorum in universo collocantur, ideoque ad constitutionem universi secundario pertinere dicuntur. Quod quidem secundum ordinem situum, qui ad unitatem universi inter corpora, ex quibus constat, præcipue consideratur: non secundum ordinem perfectionis accipendum est, nam in hac mixta corpora regulariter, seu ex genere suo superant simplicia. Unde etiam fit, ut licet corpora simplicia productionis, seu executionis ordine fuerint propria, nihilominus ordine intentionis priora sint mixta, nam ad illorum generationem et conservationem simplicia ordinata sunt, et omnia tandem propter hominem, qui supremum gradum inter mixta continet, facta sunt. In praesenti autem materia de his corporibus secundum ordinem executionis tractamus, et ideo in praecedenti libro dictum est de creatione universi prout ex simplicibus corporibus constat, in hoc vero de aliis operibus, quæ ad productionem et conservationem mixtorum a creatore universi in ejus exordio facta sunt, dicendum superest. Quia vero hæc opera non simul, sed per successionem sex dierum a Deo sunt facta, ideo sigillatim etiam, et per singulos dies a nobis sunt explicanda.

2. Notatio secunda triplicis operis, creationis, distinctionis, et ornatus ex D. Thoma. — Secundo advertere oportet, in productione uni-

versi tria opera distingui a theologis, scilicet creationis, formationis, seu distinctionis, et ornatus. Hanc operum divisionem tradit divus Thomas, 1 part., quæst. 65, in principio, et latius, explicat quæst. 70, art. 1. Habetque fundamentum in verbis Scripturæ, nam Gen. 1, de opere creationis dicitur: *In principio creavit Deus, etc.* Et de opere distinctionis: *Divisit lucem a tenebris, etc., Dividat aquas ab aquis, et iterum: Congregentur aquæ, que sub cœlo sunt, in locum unum, et appareat arida, que verba opus ejusdam distinctionis significant.* De opere vero ornatus intelligit divus Thomas verba illa quarti diei: *Fiant luminaria in firmamento cœli, expressius vero in initio capitilis secundi, fit mentio ornatus in verbis illis: igitur perfecti sunt cœli et terra, et omnis ornatus eorum.* Adeoque inter opera distinctionis, et ornatus, D. Thomas distinguit, ut tribus primis diebus opus distinctionis, aliis vero tribus ultimis opus ornatus attribuat, ut ex initiis quæst. 67 et 70, manifestum est. Si quis tamen consideret Scripturæ verba etiam in opere quartæ diei, distinctionem indicat, cum dicit: *Et dividant diem, ac noctem, et sint in signa, et tempora, et dies, et annos.* Et e converso etiam in opere diei prime opus ornatus per illa verba significari potest, *fiat lux.* Sicut in quarta significari dicitur per illa verba, *fiant luminaria* est enim eadem ratio. Idemque est de illis verbis secundæ diei, *fiat firmamentum,* et de illis tertiae diei, *Germinet terra herbam virentem, etc.* Nam si productio animalium quinta et sexta die facta, pertinet ad ornamentum terræ, aquæ et aeris: cur productio vegetabilium facta tertia die ad ornamentum terræ non pertinebit? Quod enim animalia localiter moveantur, et ex ea parte vel major, vel notior sit eorum ornatus, non impedit quominus etiam vegetabilia ornent terram, pulchriorem, et delectabiliorem illam reddendo, etiam in illa fixa sint, et quiescant. Præter-

quam quod etiam vegetabilia suum proprium motum habent, quo secundum augmentum, et diminutionem locum etiam aliquo modo mutant, et varios colores induunt, quae varietas, et ad ornatum pertinet, et illum satis manifestat. Accedit, quod illa duo, scilicet, distinctione, et ornatus vix possunt opere sejungi; nam distinctio (ut D. Thomas dicit) fit formando et perficiendo, quod informe erat, et ideo etiam e converso ornatus non fit sine aliqua distinctione inter ea, quae ad ornatum pertinent, vel inter id, quod ornatur, et quo ornatur, et hoc videtur etiam colligi ex citatis verbis Scripturæ, *sicut et dividit* quæ simul conjunguntur. Idemque colligi potest ex verbis citatis in principio capituli secundi ubi solus ornatus additur perfectioni, id est, creationi cœli et terræ. Et ita etiam Magister, in 2, dist. 42, in principio, et capite penultimo et ultimo nihil distinguere videtur inter opus distinctionis, et ornatus. Unde dicere possumus, illa duo non tam re, quam ratione, seu habitudine distinguuntur, nam ornatus dicitur per habitudinem ad rem quæ formatur seu perficitur: distinctio vero est quasi relatio consequens per habitudinem ad alia. Unde licet fortasse per quamdam accommodationem ornatus tribus ultimis diebus, et distinctio tribus prioribus attribuatur, quia in eis magis reluet, nihilominus, quia in re ipsa aliud distinctionis, et ornatus in singulis diebus apparet, ideo singulorum dierum opera explicando, simul et indivise de his duobus operibus dicemus.

CAPUT I.

AN LUX PRIMO DIE CREATA SPIRITALIS, VEL
SENSIBILIS FUERIT.

1. *Prima diei opus lucis productio.*—Primus diei opus fere unicum fuit lucis productio, illis verbis significata, *Dixit autem Deus, fiat lux, et facta est lux*, qua ex parte opus hoc ad ornatum mundi pertinet, ut jam tetigi, et statim amplius ex re ipsa, et ex Patribus explicabo. Dixi autem hoc opus fuisse fere unicum, et non simpliciter esse unicum, quia statim additur, *et divisit lucem a tenebris*, quod ad opus distinctionis pertinet: tamen, quia haec divisio non aliter facta est, quam producendo lucem, ideo solum fuit quasi quid consequens ad illam, et ideo utrumque pro eodem opere computamus. Circa illa autem verba, quibus haec actio Dei describitur, scilicet *dixit, fiat, et factum est*, multa ab expositoribus Genesis

tractantur, quæ nobis necessaria non sunt. Satis enim certum est, illis verbis non significari aliquod sensibile Dei verbum, quod dixerit, *fiat*, quia nec tunc erant creaturæ, quæ sensibile verbum audire possent, ut ibi Basilii adnotavit, nec sensibile verbum productioni lucis natura sua inserviebat, neque oportebat tunc illud tanquam instrumentum ad lucem creandam miraculose sumere. Ait autem Theodoreetus, q. 9, in Gen., potuisse Deum uti voce sensibili propter invisibles virtutes, ut efficaciam divini imperii agnoscerent; sed profecto Angeli, ut ait Augustinus, lib. 41, de Civit., cap. 29, non addiscunt per sensibilia verba, sed per intelligentiam, vel revelationem mere spiritualem; unde melius ibidem ait illo verbo solum significari divinum imperium internum spirituale, quo efficaciter *vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt*. An vero ille actus imperii immediate sit actus intellectus, ut verbum, *dixit*, indicat, vel sit actus voluntatis, juxta illud Psal. 143 et 134: *Omnia quæcumque voluit fecit*, et an effectio ad extra sit immediate ab hoc imperio, vel a potentia exente, juxta illud Sap. 11: *Subest tibi cum volueris posse, quæstiones sunt generales, et alibi tractatæ.*

2. *Augustini sententia quod lux illa fuerit spiritualis.*—Tota ergo difficultas hujus operis est in explicanda luce, quæ hoc die facta dicitur, quæ scilicet, vel quid fuerit, nam si hoc declareretur, qualis etiam fuerit divisio lucis a tenebris, facile intelligetur; duo autem sunt præcipue tractanda, primum in hoc capite an lux illa spiritualis fuerit, vel materialis, secundum in sequenti quænam fuerit in quocumque ordine constituantur. Circa primum est celebris sententia Augustini asserentis lucem illam fuisse spiritualem et angelicam; ita docet lib. 41, de Civit., cap. 7 et 9, ubi cum aliqua dubitatione loquitur: alii vero locis idem constanter affirmit, ut videre licet lib. 4, in Gen. ad lit., cap. 3 et 9, usque ad finem, et lib. 4, a c. 21, usque ad 28, maxime vero in Imperfect., c. 5, et idem habet, lib. 22, contr. Faust., cap. 10, et lib. 1, contr. adversarium legis et prophetarum, c. 10, 11, ac 12. Fundamentum Augustini in summa est, quia Scriptura potest de spirituali luce proprie, et sine metaphora intelligi, quia lux spiritualis verior, et certior est quam materialis, ut dicit in dicto capite quinto Imperfecti: ergo sine metaphora possunt illa verba de luce spirituali intelligi: ergo ita sunt intelligenda. Hanc consequentiam probat duplum, primo in dicto

CAP. I. AN LUX PRIMO DIE CREATA SPIRITALIS FUERIT.

loco de Civitate, quia Angeli creati sunt intra illos sex dies, quia sunt creaturæ Dei, et non sunt facti ante illos sex dies, quia initium creandi fuit illorum dierum principium, neque post illos sex dies, imo nec post quartum diem, quando facta sunt astra, quia tunc Angeli jam laudabant Deum, Job 38; neque etiam sub operibus secundi et tertii diei continentur, ut constat ex verbis Genesis; ergo fuerunt opus primi diei, et per lucem significantur. Secundo idem probat in aliis locis, quia explicari non potest, quæ lux materialis tunc creari potuerit; quia sol cum sua luce creatus fuit quarto die: ergo lux illa primi diei non fuit lux Solis, neque alia probabiliter cogitari potest; præsertim, quia si lux illa materialis fuit, etiam divisio inter diem et tenebras de materialibus debet intelligi: nulla autem alia lux fuit causa divisionis inter diem et tenebras, nisi lux Solis: ergo non potest opus hujus diei de illa luce, vel divisione materiali intelligi; et hanc Augustini sententiam maxime defendit Rupertus, lib. 4, in Gen., c. 10; quia addit conjecturam, quia si lux illa fuisse materialis, et alia a luce Solis tribus tantum diebus durasset, nam creato sole quarto die evanisset. Hoc autem nec docet, nec est consentaneum intentioni Moysis, qui effectiōne mundi permanentis et stabilis describere voluit; eamdem sententiam secutus est Eucherius, lib. 4, in Gen., cap. 2. Citantur etiam pro hac sententia Isidorus, de Summo bono, c. 10, Beda, in Exaem., et super Gen., et Glossæ ibidem, et Magister, D. Thomas, et alii scholastici; verumtamen hi omnes non adhærent huic sententiae, sed illam tolerant, aliam non excludendo.

3. *Vera assertio.*—*Probatur primo auctoritate.*—Nihilominus dicendum est aliquam lucem sensibilem et materialem factam esse in opere primi diei, et ad litteram significari per illa verba, *fiat lux*, etc. Haec est communis opinio Basilii, Ambrosii, Chrysostomi, homil. 3, et aliorum Patrum et Doctorum, quos statim referemus, explicando, quænam fuerit illa lux. Præterea omnes Patres, qui negant Angelos comprehensos esse a Moyse, in primo capite Genesis, manifeste supponunt non fuisse significatos ad litteram nomine lucis, ac proinde lucem illam sensibilem fuisse. Sunt autem illi Patres Athanasius, Chrysostomus, Basilius, Epiphanius, Hieronymus, Cyrus et Theodoreetus citati superiori lib. 6. Præterea sententiam hanc amplectitur Ecclesia in Hymn. Dominic. ad Vesper. dicens:

Lucis Creator optime,

*Lucem dierum proferens
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem.*

4. *Probat secundo ratione.* — Ubi aperte de hac luce sensibili loquitur; ratione item probatur haec sententia ex dictis in ultimo capite præcedentis libri, ubi ostendimus hos sex dies, in quibus ornatus est mundus, ex his materialibus et sensibilibus ac naturalibus, quibus utimur, fuisse, sed hi dies conficiuntur ex luce visibili, seu ex præsentia et absentia ejus: ergo talis fuit ille primus dies, in quo facta est lux: ergo lux illa sensibilis et materialis fuit; nam ex præsentia et absentia ejus factus est; secundo, quia verba illa, *et tenebrae erant super faciem abyssi*, quæ proxime ante opus primi diei ponuntur, de tenebris materialibus ad litteram intelliguntur, ut supra probatum est, et patet manifeste ex subiecto illarum tenebrarum, quod verbis illis, *super faciem abyssi*, indicatur: nam *abyssus* aquarum profunditatem significat, ut ex omnium sententia supra dictum est, et denotant sequentia verba: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*: facies autem abyssi dicitur extrema pars, vel superficies aeris, vel aquæ: ergo abyssus illa erat subiectum illarum tenebrarum: fuit ergo subiectum materiale: ergo et tenebrae materiales erant, sed lux facta est illo primo die ad depellendas tenebras: ergo lux etiam sensibilis et materialis fuit, et ita intelligenda sunt illa verba, *et divisit lucem a tenebris*, nam de eisdem tenebris in utroque loco sermo est.

5. *Confirmatur.* — Confirmatur ex ratione quam sancti Patres reddunt, ob quam Deus a creatione lucis ornatum universi mundi sensibilis inchoavit, nimirum quia lux est quasi universale ornamentum cœlorum et elementorum, et universarum rerum sensibilium, quia in tenebris decor et pulchritudo rerum cerni non potest; unde in lib. 4 Esdræ, c. 6, *et erat tunc spiritus et tenebrae circumferebantur, et silentium sonus vocis, hominis nondum erat abs te, tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum*; et hac ratione maxime utuntur Basilius et Beda, in Exaemer., et Damascenus, lib. 2, de Fide, cap. 7, et Hugo de sancto Victore, lib. 1, de Sacram, p. 4, c. 8, et sequentibus. Accedit, quod cum decrevisset Deus non simul, sed certo dierum numero mundum compomere, et ornare propter rationes, quas in fine præcedentis libri tetigimus, et alias quæ in thesauris divinæ sapientie latent, et ab initio il-

lorum dierum duratio totius mundi computanda esset, necessarium fuit, ut lux sensibilis, quæfundamentum est, et quasi formalis causa simul cum motu suo diem constituens, statim in primo die crearetur: ergo lux, quæ tunc creatadicitur, materialis, et sensibilis fuit. Ultimo hoc confirmari hoc potest illa generali regula, qua in superioribus sepe usi sumus, quia verba Scripturae quoad fieri possit in proprietate sunt accipienda, præsertim in historica narratione: sed lux in significatione maxime propria et usitata hanc sensibilem lucem significat: ergo de hac intelligenda sunt verba Moysis. Neque satisfacit responsio, quam Augustinus in suo fundamento indicat, quod etiam de spirituali lumine lux proprie dicitur, nam licet hoc verum sit secundum quamdam significationem, altiore quidem ex parte rei significat, nihilominus absolute illa est secundaria significatio ex sapientum usu derivata, spectata primæva illius nominis impositione; nam, ut D. Thomas, 1 p., q. 67, art. 1, notavit, hæc vox *lux* primo imposita est, ad significandum id, quod facit manifestationem in sensu visus, postea vero extensa est ad significandam spiritualem lucem; et ideo inquit ibidem D. Thomas, vocem illam spectatam secundum suam primam impositionem metaphorice ad spiritualia transferri, sicut etiam dixit Ambrosius, libr. 2, de Fide, in principio. Quod ergo in dicto loco Genesis sumenda sit illa vox in proprietate prime significationis suæ, ratio facta ostendit, quia Moyses expresse describere voluit ornatum hujus mundi visibilis. Juvant etiam omnes aliae circumstantiæ, ut est illa de tenebris quam ponderavimus, item quod illa verba, *dies, nox, mane, et respere*, non nisi per metaphoram ad spiritualia transferuntur; ergo in illo loco non nisi sensibiliten sumuntur: ergo eodem modo intelligenda est lux, quæ illius diei et noctis, etc., initium, et origo fuit.

6. *Ad fundamentum Augustini in n. 2 multiplex responsio.* — *Ad Ruperti conjecturam ibid.* — Atque hinc responsum est ad fundamentum Augustini, nam licet aliquando illa vox proprie significet spiritualem lucem, in secundaria quadam significatione minus usitata, nihilominus nunquam solet ita accipi, nisi ex materia, vel circumstantiis locutionis usus vocis in tali significatione indicetur; et ideo non potest illa significatio convenienter ad narrationem Moysis accommodari, ut declaratum est; et amplius constabit consideranti, Moysem rudem populum voluisse instruere, et do-

cere ordinem creationis mundi, ideoque etiam fuisse usum verbis in significatione magis usitata, et quæ omnibus statim occurrit: hoc autem modo lux proprie significat lucem sensibilem. Ideoque secundum subiectam materiam simpliciter negari posset antecedens, quod Augustinus assumit: verumtamen illo dato negamus etiam consequentiam, nam licet illa vox plura habeat significata etiam propria, nihilominus ipsa historia, et aliae circumstantiæ totius sermonis ostendunt sensibilem lucem esse ibi ad litteram significatam. Ad primam autem Augustini probationem, primo defendi facile posset, quod licet Angeli fuerint creati intra illos sex dies, nihilominus eorum creatione non fuerit in narratione Moysis comprehensa, quia potuit narrare visibilia tantum opera, non invisibilia, ut multi Patres senserunt. Deinde dici potest creationem Angelorum narratam esse a Moyse in primis verbis, quibus creatio sola, non opera ornatus, narrata est in cæteris operibus sex dierum, nec nobis revelatum est, quando incepit, vel an intra illos sex dies facta fuerit, quamvis probabiliter id conjectemus. Ad secundam vero probationem respondemus imprimis, licet difficile nobis sit explicare, quæ fuerit illa lux, non propterea esse relinquendum proprium, et planum Scripturae sensum. Deinde dicimus difficultatem illam non esse insuperabilem, quomodo autem expedienda sit partim in sequenti capite, partim explicando opus quarti diei docebimus, et inde etiam patebit responsio ad Ruperti conjecturam: monstrabimus enim, quomodo lux primo die facta ultra illos tres dies durare potuerit, et usque nunc etiam fieri non desit; et ita etiam constat, quid dicendum sit ad alteram partem doctrinæ Augustini dicentis Angelos quoad creationem comprehensos esse nomine cœli, quoad glorificationem vero nomine lucis; nam siue primum est verum, non excludendo ab illis verbis creationem proprii et materialis cœli; ita etiam secundum admitti posset; non excludendo productionem sensibilis lucis, ut sensit Beda in expositione Genes, c. 1. Et eodem modo dixit Hugo de sancto Victore supra cap. 10, in primo die, quando in materiali mundo lux sensibilis fiebat, in mundo spirituali factam esse intelligibilem lucem, quæ est mystica quædam interpretatio, et pulchra conjectatio, tamen satis persuaderi non potest.

CAPUT II.

QUÆ FUERIT SENSIBILIS LUX PRIMO DIE CREATÆ.

1. *Arguitur lucem primo die creatam non fuisse alicujus astri, vel etiam Solis.* — *Arguitur fuisse primo.* — *Secundo.* — Conveniunt omnes, qui lucem illam sensibilem esse affirmant fuisse formam illam ejusdem rationis cum hac luce, quam experimur, saltem quoad hoc, quod erat essentia quæ damaeris, tenebras depellens, ut dicit Basilus, in quinto capite Isaiae, seu quæ corporum colores et pulchritudinem manifestabat; quia vero in quarto die dicitur Deus fecisse magna luminaria in celo, obscurum, et difficile ab omnibus judicatum est; quenam fuerit illa prima lux, explicare; quia ex altero loco manifeste colligi videtur, non fuisse lucem alicujus astri coelestis, nec etiam Solis, qui postea factus dicitur: quæ ergo, vel cuius corporis esse poterit illa lux. Aliunde vero videtur ex superius dictis sequi, hanc lucem, non aliam, quam Solis esse potuisse; nam diximus omnia corpora celestia in primo instanti fuisse creata: ergo etiam cœlum Solis: ergo et ipse Sol, nam est pars illius cœli, quod integrum creari debuit, nec potuit aliter sine miraculo non necessario creari. Item quia proprium opus creationis substantiarum corporalium in illo momento consummatum est, sol autem secundum naturam suam non fit ex materia præjacente, sed ex nihilo per propriam creationem. Nec spatium illud, quod globus Solis in suo cœlo replet, potuit esse aliquo tempore vacuum, aut sola materia informi, aut alio corpore repletum, ex quo postea sol generaretur: ergo substantia Solis primo die creata fuit; unde fieri videtur consequens, etiam lucem ejus fuisse tunc factam, quia vel est forma ejus, ut Nazianzenus infra citandus loquitur, vel est proprietas connaturalis, ita intrinseca Soli, ut absque illa sine magno miraculo creari non potuerit: ergo lux concreata est corporibus in primo instanti: quomodo ergo postea facta esse dicitur?

2. *Notatio prima de natura lucis.* — Propter has difficultates doctores in plures et dissentientes sententias divisi sunt. Prius vero quam illas referam, nonnulla de luce præmittere oportet, primum est, lucem in abstracto sumptam, seu conceptam non esse rem subsistem, nec substantialem formam, sed qualitatem accidentalem, realem, et materiale. Ita